

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE
DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 171g/2018

privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi
de la articolul 217 alin. (1) din Codul civil

CHIȘINĂU

22 noiembrie 2018

Curtea Constituțională, judecând în componența:

dlui Mihai POALELUNGI, *președinte*,
dlui Aurel BĂIEȘU,
dlui Igor DOLEA,
dlui Victor POPA,
dlui Veaceslav ZAPOROJAN, *judecători*,
cu participarea dlui Vasili Oprea, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă pe 20 noiembrie 2018,
Înregistrată la aceeași dată,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând pe 22 noiembrie 2018 în camera de consiliu,
Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află excepția de neconstituționalitate a textului „o invocă din oficiu” de la alineatul (1) al articolului 217 din Codul civil, ridicată de către dl avocat Gheorghe Malic, în dosarul nr. 3a-476/18, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Excepția de neconstituționalitate a fost depusă la Curtea Constituțională pe 20 noiembrie 2018 de către un complet de judecată din cadrul Curții de Apel Chișinău (Ana Panov, Marina Anton și Vitalie Cotorobai), în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Pe 26 ianuarie 2018, Judecătoria Chișinău, sediul central, a admis parțial cererea de chemare în judecată depusă de către S.R.L. „Agropiese T.G.R. Grup” împotriva Agenției Servicii Publice, intervenienți accesorii fiind S.R.L. „Clasic SV” și S.R.L. „Easy Leasing”, prin care s-a solicitat anularea unui act administrativ. Prin aceeași hotărâre, constatând ilegalitatea actului administrativ contestat, instanța de judecată a obligat Agenția Servicii Publice să rectifice intabulările din Registrul bunurilor imobile privind dreptul de proprietate asupra unui bun imobil. Hotărârea în discuție a fost atacată cu apel la Curtea de Apel Chișinău.

4. În cadrul procedurii apelului, dl avocat Gheorghe Malic, care reprezintă S.R.L. „Clasic SV”, a invocat excepția de neconstituționalitate a textului „o invocă din oficiu” de la alineatul (1) al articolului 217 din Codul civil. Acest articol reglementează sancțiunea nulității absolute a actului juridic încheiat cu încălcarea prevederilor legii.

5. Prin încheierea din 1 noiembrie 2018, Curtea de Apel Chișinău a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate a articolului 217 alin. (1)

din Codul civil și a dispus trimiterea sesizării la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

6. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 46

Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

„(1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului, sunt garantate.

[...]”

Articolul 53

Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.”

7. Prevederile relevante ale Codului civil, adoptat prin Legea nr. 1107 din 6 iunie 2002, sunt următoarele:

Articolul 195

Noțiunea actului juridic

„Act juridic civil este manifestarea de către persoane fizice și juridice a voinței îndreptate spre nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor civile.”

Articolul 216

Actele juridice nule și anulabile

„(1) Actul juridic este nul în temeiurile prevăzute de prezentul cod (nulitate absolută).

(2) Actul juridic poate fi declarat nul, în temeiurile prevăzute de prezentul cod, de către instanța de judecată sau prin acordul părților (nulitate relativă).”

Articolul 217

Nulitatea absolută a actului juridic

„(1) Nulitatea absolută a actului juridic poate fi invocată de orice persoană care are un interes născut și actual. **Instanța de judecată o invocă din oficiu.**

[...]”

8. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, sunt următoarele:

Articolul 4
Sarcinile procedurii civile

„Sarcinile procedurii civile constau în judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice și asociațiilor lor, ale autorităților publice și ale altor persoane care sunt subiecte ale raporturilor juridice civile, familiale, de muncă și ale altor raporturi juridice, precum și în apărarea intereselor statului și ale societății, **în consolidarea legalității și a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii.**”

Articolul 27
Disponibilitatea în drepturi a participanților la proces

„(1) Disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rând a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus judecării, precum și de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea și mijloacele procedurale de apărare.

(2) Instanța nu admite dispunerea de un drept sau folosirea modalității de apărare dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile sau interesele legitime ale persoanei.”

Articolul 240
Problemele soluționate la deliberarea hotărârii

„[...]”

(3) Instanța judecătorească adoptă hotărârea în limitele pretențiilor înaintate de reclamant.”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

9. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul susține că textul „o invocă din oficiu” de la alineatul (1) al articolului 217 din Codul civil nu respectă standardul calității legii stabilit în jurisprudența Curții Constituționale. Autorul excepției pretinde că prevederea în discuție nu ar stabili cu suficientă claritate limitele de exercitare a prerogativei instanței de judecată de a invoca din oficiu nulitatea absolută a actului juridic încheiat cu încălcarea prevederilor legii.

10. Potrivit autorului excepției de neconstituționalitate, această deficiență a legii a condus la aplicarea acestei dispoziții de către instanța de judecată de o manieră incompatibilă cu prevederile articolului 46 din Constituție, care garantează dreptul de proprietate privată și protecția acesteia. Autorul arată că, în cazul din litigiul principal, instanța de judecată a aplicat aceste prevederi fără să fi existat demersuri în acest sens din partea părților la proces.

11. Autorul excepției consideră că prevederile contestate sunt contrare dispozițiilor articolelor 4, 23, 46, 53 și 54 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

12. Examinând admisibilitatea sesizării, Curtea constată următoarele.

13. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a Codului civil, ține de competența Curții Constituționale.

14. Curtea observă că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de către dl avocat Gheorghe Malic în dosarul nr. 3a-476/2018, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

15. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie textul „o invocă din oficiu” de la alineatul (1) al articolului 217 din Codul civil. Această normă reglementează nulitatea absolută a actului juridic încheiat cu încălcarea prevederilor legii.

16. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că argumentele autorului contestă prerogativa instanței de judecată de a invoca din oficiu nulitatea absolută a actului juridic încheiat cu încălcarea prevederilor legii. Autorul apreciază că prerogativa în discuție constituie o ingerință arbitrară în posibilitatea sa de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle sale constituționale, precum și o ingerință în dreptul de proprietate.

17. Având în vedere faptul că argumentele autorului excepției pun în discuție problema competenței instanței de judecată, problemă cu care Curtea Constituțională a fost sesizată inclusiv în Hotărârea nr. 20 din 4 iulie 2018, analiza Curții va începe prin trecerea în revistă a jurisprudenței din acest domeniu. Curtea subliniază că, prin Hotărârea nr. 20 din 4 iulie 2018, s-a reținut că exercitarea competenței de fond a instanței de judecată trebuie evaluată în raport cu conținutul cererii de chemare în judecată, potrivit principiului *non ultra petita* (a se vedea, în acest sens, HCC nr. 20 din 4 iulie 2018, § 42). În conformitate cu acest principiu, inițiativa unui proces le aparține părților, iar instanța nu poate acționa din oficiu, decât în cazuri excepționale, în care interesul public impune intervenția sa.

18. Curtea observă că principiul menționat este garantat și de prevederile articolului 240 alin. (3) din Codul de procedură civilă, care stabilesc că instanța judecătorească își pronunță hotărârea în limitele pretențiilor înaintate de către reclamant (a se vedea § 8 *supra*). Așadar, instanța de judecată nu se poate pronunța decât asupra a ceea ce formează obiectul cererii deduse judecării.

19. Din circumstanțele cazului analizat, Curtea observă că instanța de judecată a aplicat dispozițiile articolului 217 alin. (1) din Codul civil privind nulitatea absolută a actului juridic încheiat cu încălcarea prevederilor legii, în lipsa unor demersuri din partea părților în proces. Așadar, norma enunțată ridică problema caracterului justificat al excepției pe care o stabilește, precum și problema existenței unei ingerințe în drepturile constituționale invocate de către autorul excepției.

20. Curtea observă că principiul *non ultra petita* reprezintă un corolar al principiului disponibilității, care este un principiu director al procesului civil. Potrivit principiului disponibilității, părțile sunt cele care au inițiativa

procesului și cele care definesc obiectul litigiului, instanța trebuind să se pronunțe, în consecință, cu privire la tot ceea ce i se cere și doar în limitele a ceea ce i se cere (a se vedea, în acest sens, articolul 27 din Codul de procedură civilă). Curtea precizează că acest principiu reprezintă o expresie a autonomiei de voință a părților în proces. Totuși, Curtea menționează că invocarea în cadrul procesului civil a unei excepții de ordine publică nu depinde, în definitiv, doar de voința părților în proces.

21. În acest sens, Curtea precizează că în unele situații determinate de considerente precum consolidarea legalității și a ordinii de drept (a se vedea cu privire la acestea § 8 *supra*) legea prevede în mod expres excepții de la principiul disponibilității și îi impune instanței de judecată un rol activ în garantarea respectării acestora. În special, aceste situații vizează cazurile care implică încălcarea dispozițiilor imperative ale legii (inclusiv ale Constituției), precum cea reglementată la articolul 217 alin. (1) din Codul civil. Așadar, în cazurile de acest tip, legislatorul a considerat că autonomia de voință a părților în proces nu exclude garantarea respectării ordinii de drept, stabilind, totodată, asigurarea acestui scop legitim în sarcina instanței de judecată.

22. Așadar, Curtea constată că invocarea de către instanța de judecată a altor motive decât cele care au fost prezentate de către părțile în proces în cererea de chemare în judecată nu constituie o ingerință în dreptul constituțional al persoanei de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle, precum și în dreptul ei de proprietate. Din perspectiva relevată *supra*, prerogativa în discuție trebuie privită tocmai ca o modalitate de garantare a acestor drepturi.

23. Pentru consolidarea considerentelor sale, Curtea menționează că invocarea din oficiu de către instanța de judecată a nulității absolute a actului juridic încheiat cu încălcarea prevederilor legii reprezintă o practică obișnuită în ordinele juridice europene. Acest lucru este confirmat inclusiv de reglementările care decurg din documentul grupului de experți *Draft Common Frame of Reference (i.e. Proiect de cadru comun de referință al Codului civil european)*. Cu privire la importanța existenței unui consens în argumentarea juridică de drept constituțional european, Curtea face trimitere, ca la o autoritate recentă, la cauza *Nait-Liman v. Elveția* [MC], 15 martie 2018, § 175.

24. Așadar, având în vedere cele menționate, Curtea constată că sesizarea este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, în baza articolului 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și a articolelor 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „o invocă din oficiu” de la alineatul (1) al articolului 217 din Codul civil, adoptat prin Legea nr. 1107 din 6 iunie*

2002, ridicată de către dl avocat Gheorghe Malic în dosarul nr. 3a-476/2018, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Mihai POALELUNGI

*Chișinău, 22 noiembrie 2018
DCC nr. 143
Dosarul nr. 171g/2018*